

Κεφάλαιο Β. Τεμαχιακά στοιχεία: Διδασκαλία των συμφώνων

12η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η διδακτική πρόταση που ακολουθεί αφορά στη διδασκαλία του ηχηρού ουρανικού τριβόμενου [j]. Όπως και στην περίπτωση του άηχου ουρανικού τριβόμενου [ç], έτσι και ο ηχηρός ουρανικός ήχος είναι δύσκολος στην παραγωγή για πολλούς αλλόγλωσσους μαθητές, π.χ. με μητρική γλώσσα την αλβανική, αγγλική, γαλλική, κινεζική, ιταλική, τουρκική, κ.ά. Μια συχνή αντικατάσταση από πολλούς αλλόγλωσσους μαθητές είναι η παραγωγή του ουρανικού προσεγγιστικού [j] αντί για το τριβόμενο. Επίσης απαντάται και η παραγωγή στιγμιαίου αντί για τριβόμενο. Και οι δύο αυτές εκφορές προσδίδουν μια χαρακτηριστική ξενική προφορά στην ομιλία των μαθητών της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας. Η διδακτική πρόταση προτείνει τη διδασκαλία του ουρανικού σε σχέση με το υπερωικό /γ/.

Επίπεδο	Αρχάριο - Μέσο - Προχωρημένο (με επιλογή και προσαρμογή ασκήσεων)
Ομάδα στόχος	Επίπεδο A2, B1, B2, Γ1, Γ2: όλες οι ηλικίες
Θεματική ενότητα	Διατροφή - Επαγγέλματα
Διδακτικός στόχος	Διδασκαλία του ουρανικού συμφώνου [j]
Απαιτούμενος χρόνος	2,5-3 διδακτικές ώρες
Υλικό	7 φωτοτυπίες
Εμπλεκόμενες δεξιότητες	Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου
Τι χρειάζεται να ξέρουν οι μαθητές από πριν	Σχετικό λεξιλόγιο

Παρουσίαση

Δείχνετε στους μαθητές σας τις παρακάτω εικόνες και τους ρωτάτε αν γνωρίζουν αυτά τα φαγητά. Σημειώνετε όσα γνωρίζουν στον πίνακα. Τους δείχνετε κάθε εικόνα ξεχωριστά και τους ρωτάτε αν ξέρουν ή μπορούν να καταλάβουν από τι υλικά και πώς γίνεται το κάθε φαγητό. Τους λέτε το όνομα όσων φαγητών δεν γνωρίζουν. Μπορείτε να τους δώσετε επίσης φωτοτυπία με τις εικόνες των φαγητών.

Φωτοτυπία 1

				
γεμιστά	γύρος	γιουβέτσι	γιουβαρλάκια	γιαουρλτού

Τους ρωτάτε αν δυσκολεύονται να προφέρουν τις λέξεις και αν έχουν πρόβλημα σε κάποιον ήχο. Τους ζητάτε να βρουν τον κοινό ήχο που έχουν αυτά τα φαγητά. Εντοπίζετε τον ήχο [j] και τους ζητάτε να σας τον προφέρουν. Σημειώνετε τις αντικαταστάσεις και προφέρετε τις λέξεις καθαρά.

Στη συνέχεια τους κάνετε ερωτήσεις για τις εικόνες:

1. Έχετε δοκιμάσει κάποιο από αυτά τα φαγητά;
2. Σας άρεσε;
3. Έχετε παρόμοια φαγητά στη χώρα σας;
4. Ποιο είναι το αγαπημένο σας φαγητό;

Δίνετε στους μαθητές σας το παρακάτω κείμενο (ή μέρος του, ανάλογα με το επίπεδο)¹:

Φωτοτυπία 2

Πολύχρωμα γεμιστά με καταγωγή εκ Σμύρνης

Γεμιστές ντομάτες και πιπεριές; Η ιστορία της ζωής μου...

Όταν ήμουν παιδί και με ρωτούσαν ποιο είναι το «πιο αγαπημένο μου φαγητό», πάντα απαντούσα, χωρίς δεύτερη σκέψη, «τα γεμιστάααα». Αυτό όμως που στην πραγματικότητα εννοούσα –*αλλά ντρεπόμουν να πω*– ήταν «τα γεμιστά που μου φτιάχνει η γιαγιά μου σπίτι», γιατί από τότε μου ήταν αδύνατον να φάω είτε τα γεμιστά με κιμά που συνηθίζονται κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα, είτε όλα σχεδόν τα υπόλοιπα που μας σερβίρανε σε ταβέρνες, με λασπωμένα ρύζια και απουσία αρωματικών και γεύσης.

Λένε ότι η όσφρηση είναι η εντονότερη των αισθήσεων. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, ότι το πλέον έντονο χαρακτηριστικό της μνήμης μου όσον αφορά στα «γεμιστά» είναι η μαγευτική μυρωδιά που αναδύεται απ' το φούρνο όσο «ψήνονται», λειτουργώντας ως το απόλυτο κάλεσμα για ένα καλοκαιρινό παραδοσιακό οικογενειακό τραπέζι. Πάντως, η κορυφαία γεύση στο συγκεκριμένο φαγητό έρχεται την επόμενη μέρα, όπως σε όλα τα κλασικά μαγειρευτά και λαδερά που θέλουν «χρόνο να χωνέψουν τα υλικά τους». Θυμάμαι χαρακτηριστικά ότι ως παιδί, η επόμενη μέρα ήταν πάντα η καλύτερή μου, γιατί πέρα από την ωρίμανση της γεύσης, η γιαγιά μάς σέρβιρε τα γεμιστά συνοδευόμενα από τραγανές τηγανητές πατάτες. Θεωρώ μέχρι σήμερα ότι μαζί με ωραία φέτα ολοκληρώνεται ο απόλυτος τριπλός συνδυασμός γεύσεων της ελληνικής κουζίνας.

Γεμιστά δεν νοούνται χωρίς τις απλόχερες δόσεις дуόσμου και μαϊντανού να μοσχομυρίζουν στο ψήσιμο και να μεταφέρονται ως άρωμα στον ουρανό, χωρίς το σπυρωτό ρύζι (προς θεού, μη βάζετε αυτό που «λέει» για γεμιστά), χωρίς τη γεύση της πιπεριάς να «ακούγεται» ακόμη κι αν τρως ντομάτα, χωρίς τη μικρασιατική γλύκα απ' τα κουκουνάρια και τις σταφίδες σαν μικρές εκπλήξεις σε κάθε μπουκιά, και χωρίς την πλούσια γλυκιά σάλτσα ντομάτας μέσα κι έξω απ' τα καλοψημένα γεμιστά. Αυτά είναι τα κύρια στοιχεία που διαμόρφωσαν το πάθος μου γι' αυτό το φαγητό κι αυτά προσπαθεί να αναδείξει η συνταγή μου. Θέλει μεράκι, έχει τον κόπο της όπως όλα τα ωραία και απαιτεί σχολαστική διαδικασία, που, όμως, όταν τη μάθεις σε ανταμείβει στο πολλαπλάσιο. Τα γεμιστά «μου» είναι μια τυχερή κληρονομιά που με κάνει να νοιώθω πλουσιότερος τώρα που τη μοιράζομαι μαζί σας.

Ζητάτε από τους μαθητές να κυκλώσουν όλες τις συλλαβές που περιέχουν τον ήχο [j] στις λέξεις του κειμένου. Τους χωρίζετε σε ζευγάρια και τους ζητάτε να συνεργαστούν και να γράψουν τις λέξεις στο τετράδιο τους. Κατόπιν τους ζητάτε να σας πουν τις λέξεις αυτές και τις σημειώνετε στον πίνακα. Επειδή τόσο ο ήχος [γ] όσο και ο ήχος [j] γράφονται με το γράμμα «γ», αναμένεται να σας δώσουν λέξεις και με τους δύο ήχους. Δημιουργείτε δύο στήλες στον πίνακα και γράφετε τις λέξεις:

Πίνακας Α

¹ Απόσπασμα από το <http://www.pandespani.com/syntages/gemistes-ntomates-piperries-syntagi-afthentiki/> προσαρμοσμένο για τους διδακτικούς σκοπούς.

[j]	[y]
γεμιστά, γεμιστές	αγαπημένο
φαγητό	πραγματικότητα
γιαγιά	λειτουργώντας
γιατί	τραγανές
γεύσης	τηγανητές
μαγευτική	γλύκα
για	γλυκιά
οικογενειακό	
μαγειρευτά	
ακούγεται	
συνταγή	

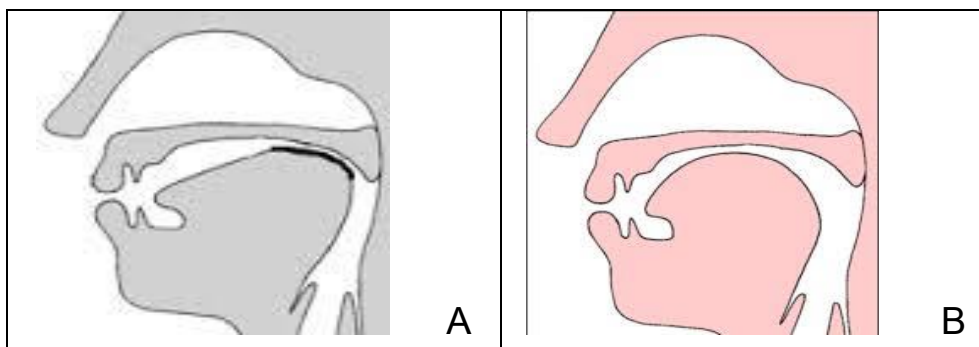
Επιπλέον μπορείτε να σημειώσετε ξεχωριστά τις λέξεις με τις ακολουθίες (καταχρηστικούς διφθόγγους) /ia, ie, iu, ii, io/ που περιέχουν τον ήχο (βλ. Διδακτική Πρόταση 5):

Πίνακας Β

[j]
ρύζια
μυρωδιά
συνδυασμός
δυόσμου
πιπεριάς
κουκουνάρια
διαμόρφωσαν
διαδικασία

Προφέρετε τις λέξεις του Πίνακα Α καθαρά και σημειώνετε τη διαφορά στην άρθρωσή τους. Παράγετε τους δύο ήχους [j] και [y] μεμονωμένα και τους ζητάτε να ακούσουν τη διαφορά. Επιπλέον, μπορείτε να παράγετε δύο τρεις φορές τις απλές δισύλλαβες λέξεις «γιατί» και «γατί» για να εστιάσετε την προσοχή και να τονίσετε τη διαφορά των δύο ήχων. Ρωτάτε τους μαθητές σας αν ακούν τη διαφορά και αν μπορούν να την παραγάγουν. Σημειώνετε τις αντικαταστάσεις.

Αμέσως μετά εξηγείτε τη διάφορα στην παραγωγή των ήχων, δηλαδή την πιο εμπρόσθια τοποθέτηση της γλώσσας για την παραγωγή του ουρανικού [j]. Τους δείχνετε το διάγραμμα της φωνητικής οδού για το [y] (Α), το οποίο δείχνει την πιο οπίσθια τοποθέτηση της γλώσσας, και το διάγραμμα (Β), που δείχνει την πιο εμπρόσθια ουρανική άρθρωση. Επισημαίνετε ότι η γλώσσα βρίσκεται πολύ κοντά στον ουρανίσκο κατά τη διάρκεια παραγωγής του [j]. Οι φωνητικές χορδές πάλλονται. Επιπλέον, τους δείχνετε την παραγωγή του [j] και του [y] στη Φωνητική Βιβλιοθήκη του εκπαιδευτικού εργαλείου *Μιλώ Ελληνικά - SpeakGreek* (<http://speakgreek.web.auth.gr/dp/el/library/choose>).

Ζητάτε από τους μαθητές να παραγάγουν τις λέξεις που γράψατε στον Πίνακα Α αργά και καθαρά και να νιώσουν την αλλαγή στην τοποθέτηση της γλώσσας. Στη συνέχεια τους ρωτάτε αν μπορούν να καταλάβουν πότε παράγεται ο υπερωικός και πότε ο ουρανικός ήχος. Αφού σας δώσουν τις απαντήσεις τους, τους εξηγείτε σε ποια περιβάλλοντα συμβαίνει αυτή η αλλαγή και δίνετε τον σχετικό κανόνα, δηλαδή ότι το ουρανικό [j] παράγεται όταν έπονται τα φωνήεντα /i/ ή /e/, καθώς και /i/ και δεύτερο οπίσθιο φωνήεν στην ίδια συλλαβή (π.χ. γιατί). Το υπερωικό [ɣ] παράγεται όταν έπονται τα /a, o, u/. Δίνετε τη λέξη «παγωτό» και τους ζητάτε να αντικαταστήσουν το /o/ με το /e/ προφέροντας τη λέξη «παγετό». Δίνετε επίσης τη λέξη «άκουγα» και ζητάτε αντικατάσταση του τελικού /a/ με το /e/, για να προφέρουν «άκουγε».

Μπορείτε να διαβάσετε και τις λέξεις του Πίνακα Β με τις ακολουθίες (καταχρηστικούς διφθόγγους) /ia, ie, iu, ii, io/, να εξηγήσετε ότι και εκεί ακούγεται ο ήχος [j] και να δουλέψετε με αυτόν τον διδακτικό στόχο σε άλλο μάθημα (Διδακτική Πρόταση 5).

Πρακτική

Ελεγχόμενη δραστηριότητα (1): άσκηση που επικεντρώνεται στην παραγωγή

Χωρίζετε τους μαθητές σας σε ζευγάρια για να διαβάσουν τους διαλόγους φωναχτά (όλους ή μερικούς, ανάλογα με το επίπεδο και τον διαθέσιμο χρόνο).

Φωτοτυπία 3

- Γωγώ, πού είναι το γιογιό σου;
- Δεν ξέρω. Την τελευταία φορά που το είδα το έπαιζε το γατί.
- Γιατί το άφησες; Θέλει το γιογιό ο Γιώργος τώρα.
- Δες δίπλα στη γυάλα με τα ψάρια. Εκεί πρέπει να το πήγε. Εγώ πηγαίνω να πιω γάλα.
- Κλείσε καλά το ψυγείο, γιατί έχει γεμίσει πάγο.

- Γωγώ, πού πήγατε για διακοπές τα Χριστούγεννα;
- Στο Σπήλαιο της Γέννησης στη Βηθλεέμ. Ήταν καταπληκτικά.
- Προσκυνήσατε και τη θαυματουργή εικόνα της Παναγιάς;
- Βέβαια, παρακολουθήσαμε τη λειτουργία και μας ευλόγησε ο πατριάρχης.

- Γιώργο, ποιοι κάνουν απεργία σήμερα;
- Οι αμπελουργοί, οι ελαιουργοί και οι γεωργοί.
- Οι υπουργοί γεωργίας και αγροτικής ανάπτυξης πηγαίνουν τώρα να μιλήσουν με τους απεργούς.
- Τι να πω; Όλο απεργίες έχουμε. Χθες έκαναν απεργία οι φιλόλογοι και οι νηπιαγωγοί.
- Αύριο, οι κυνηγοί, οι ξυλουργοί και οι υφαντουργοί.
- Μεθαύριο, οι ναυπηγοί και οι χειρουργοί.
- Πάει η παραγωγή της χώρας! Οι υπουργοί θα τρέχουν και δε θα φτάνουν!

Ελεγχόμενη δραστηριότητα (2): άσκηση που επικεντρώνεται στην παραγωγή

Δίνετε στους μαθητές σας τη Φωτοτυπία 4 με τις παρακάτω λέξεις. Τους ρωτάτε τους αν έχουν άγνωστες λέξεις και τους εξηγείτε το λεξιλόγιο. Τους διαβάσετε τα ζεύγη φωναχτά και κατόπιν τους ζητάτε να τα διαβάσουν φωναχτά κι εκείνοι.

Φωτοτυπία 4

[γ]	[j]
γονικός	γενικός
γάλα	γυάλα
γαλλικά	γυαλικά
γατί	γιατί
πάγο	πάγοι
πήγα	πήγε

Ελεγχόμενη δραστηριότητα (3): άσκηση που επικεντρώνεται στην παραγωγή

Δίνετε τις παρακάτω προτάσεις στους μαθητές και τους ζητάτε να τις συμπληρώσουν με τον σωστό τύπο της λέξης στην παρένθεση και να τις διαβάσουν φωναχτά.

Φωτοτυπία 5

1. Μη τα άγουρα φρούτα. Εγώ πάντα τα ώριμα. (διαλέγω)
2. Ο Γιώργος πάντα την πόρτα στις γυναίκες. Εγώ δεν τις ποτέ! (ανοίγω)
3. Σήμερα για διακοπές. Εσείς πότε; (φεύγω)
4. Σήμερα οι δάσκαλοι Η δασκάλα της Γωγώς όμως δεν (απεργώ)

Ελεγχόμενη δραστηριότητα (4): άσκηση που επικεντρώνεται στην παραγωγή

Δίνετε τις παρακάτω προτάσεις στους μαθητές και τους ζητάτε να τις συμπληρώσουν με τον σωστό τύπο της λέξης στην παρένθεση και να τις διαβάσουν φωναχτά.

Φωτοτυπία 6

5. Είδαμε τον ένα να αρχίζει να πέφτει, αλλά τελικά έπεσαν και οι δύο (πύργο).
6. Ο άστεγος έφαγε ψωμί με φέτα (λίγο).
7. Το φόρεμα έχει μια μεγάλη στη μέση. Μου αρέσουν πολύ οι (ρίγα).
8. Το ζώδιο μου είναι Οι είναι πολύ δημιουργικοί (ζυγός).

Καθοδηγούμενη δραστηριότητα

Χωρίζετε τους μαθητές σε ζευγάρια και τους μοιράζετε μία από τις παρακάτω φωτοτυπίες (διαφορετική για τον μαθητή Α και Β). Τους λέτε ότι είναι η παγκόσμια ημέρα υγείας και θα έρθουν γιατροί από πολλές ειδικότητες του χώρου της υγείας για να δώσουν συμβουλές στους επισκέπτες. Οι μαθητές ρωτούν και απαντούν ο ένας στον άλλο εναλλάξ ως εξής:

Μαθητής Α - Ποιοι είναι στο περίπτερο 1;
Μαθητής Β - Στο περίπτερο 1 είναι οι

Μαθητής Α

1.

2.
ψυχολόγοι

3.

4.
γυναικολόγοι

5.
καρδιολόγοι

6.

7.
δερματολόγοι

8.

Μαθητής Β

1.
παθολόγοι

2.

3.
διαιτολόγοι

4.

5.

6.
μικροβιολόγοι

7.

8.
νευρολόγοι

Παραγωγή

Επικοινωνιακή δραστηριότητα (1)

Συνταγές της γιαγιάς

Ζητάτε από τους μαθητές σας να βρουν πώς μαγειρεύει κάποιο από τα παραπάνω φαγητά της Φωτοτυπίας 1 η γιαγιά τους και να παρουσιάσουν τη συνταγή στην τάξη. Τους ζητάτε να χρησιμοποιήσουν όσες πιο πολλές λέξεις με [j] και [γ] μπορούν.

Επικοινωνιακή δραστηριότητα (2)

Υγεία στην εποχή της κρίσης

Χωρίζετε τους μαθητές σας σε ομάδες των πέντε ατόμων. Τους λέτε ότι παίρνουν μέρος σε τηλεοπτική εκπομπή με θέμα τα προβλήματα στον χώρο της υγείας. Τους δίνετε τους παρακάτω ρόλους και τους ζητάτε να χρησιμοποιήσουν όσες πιο πολλές λέξεις μπορούν με [j] και [γ].

Δημοσιογράφος: Γιώργος Γεωργίου. Συντονίζει τη συζήτηση. Παρουσιάζει τους προσκεκλημένους της εκπομπής, θέτει καινούρια θέματα και δίνει συχνά και τη δική του άποψη για τον χώρο της υγείας, η οποία συμφωνεί με τον υπουργό.

Υπουργός: Γιάννης Γεροθανάσης. Λέει ότι έγιναν μεγάλες αλλαγές στον χώρο της υγείας, εξηγεί ποιες είναι αυτές (π.χ. κέντρα υγείας, προσλήψεις γιατρών, γηροκομεία), πιστεύει ότι τα προβλήματα τα δημιουργούν οι γιατροί και οι δημοσιογράφοι.

Γιατρός: Γιώτα Γιαννάκου, παθολόγος στο νοσοκομείο Παπαγεωργίου. Πιστεύει ότι έχει καταρρεύσει η δημόσια υγεία, ότι υπάρχουν προβλήματα με τα υγειονομικά υλικά, την υγιεινή κτλ.

Γιατρός: Παναγιώτης Καραγιαννίδης, γυναικολόγος στην ιδιωτική κλινική «Γέννηση». Υποστηρίζει ότι ο ιδιωτικός τομέας έχει προβλήματα λόγω της κρίσης αλλά προσφέρει άριστες υπηρεσίες υγείας και γι' αυτό οι ασθενείς τον προτιμούν. Λέει ότι γίνονται πολλές γέννες στην κλινική. Είναι ευχαριστημένος με την ιδιωτική υγεία.

Διευθυντής του δημόσιου γηροκομείου «Άγιοι Ανάργυροι»: Γιώργος Γενηγιώργης. Επισημαίνει ότι τα γεράματα είναι μια ευαίσθητη ηλικία. Θεωρεί ότι είναι μεγάλα τα προβλήματα στο γηροκομείο: πολλοί ηλικιωμένοι, διαφορετικά προβλήματα υγείας, χωρίς γιατρούς, προβλήματα υγιεινής, ποιότητα φαγητού κτλ.